

In addition, it is necessary to develop customs brokerage and banking services at these facilities, organize maintenance of vehicles, technical personnel and drivers, and create appropriate conditions for their effective work. The obtained calculations show that the introduction of selective technology for customs clearance of grain cargoes for export will increase the capacity of customs control points by up to 70%. This means not only reducing the time for customs clearance, but also speeding up the delivery of goods, reducing exporters' transportation costs, and increasing the level of attractiveness of national agricultural products for foreign partners.

Reference

1. Saaty, T.L. (2008) Decision Making with the Analytic Hierarchy Process. *International Journal of Services Sciences*, 1, 83. <https://doi.org/10.1504/IJSSCI.2008.017590>.

JEL: Q13

e-mail: into-ukr@ukr.net

Ковшик Сергій Анатолійович

Директор ТОВ «Компанія «Інто Україна»,
Україна

РИНОК ПРЯНОЦІВ В УКРАЇНІ: РІК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. В публікації розглянуто основні тенденції ринку прянощів в Україні, які відбулися протягом останнього року. Проаналізовано поточну ситуацію світового ринку прянощів, внутрішнє споживання прянощів в Україні та напрями перебудови логістичних маршрутів.

Ключові слова: прянощі, спеції, приправи, логістика, маршрут, ринок, агробізнес.

Українці з давних давен люблять смачно поїсти. Вікові традиції української кухні, в поєднанні зі світовими, лише доповнили та посилили вподобання нашого народу до «смачної трапези». В поєднанні з власною якісною сільськогосподарською продукцією та продуктами її переробки, якими забезпечена Україна, смакову гаму доповнюють прянощі, спеції та приправи.

Ринок прянощів в Україні можна вважати специфічним, переважно імпортним ринком, на якому представлені понад 100 прянощів. За останні передвоєнні роки (до 24.02.2022 р.) ринок прянощів значно розширився і на ньому з'явилися продукти українських виробників. В цілому, експерти ринку харчових продуктів відзначали, що вирощування прямих трав – одна з

невикористаних можливостей в Україні [1]. Разом з цим, за даними державної статистики, в кінці 20-х років цього століття ринок спецій та прянощів в Україні досягнув приблизного обсягу 130 млн. доларів. При цьому експорт українських спецій становив біля 10 млн. доларів, а основними споживачами українських прянощів стали Індія, Шрі-Ланка, Грузія та Німеччина. Прогнозувалось стабільне збільшення обсягу ринку на рівні 2-3% [2]. Проте ситуацію та тенденцію розвитку ринку було змінено у лютому 2022 року.

За рік повномасштабної війни росії проти України ринок прянощів зазнав істотних змін. При цьому ці зміни носили хвилеподібний характер та були обумовлені такими параметрами як поточні змінами світового ринку прянощів, внутрішнім споживанням прянощів в Україні та логістикою. Розпочнемо з останнього.

Питання щодо логістики істотно змінилося з початком війни. Блокування наших портів на Чорному морі призвело до неможливості використання цього логістичного маршруту при тому, що доставка морем є найбільш важливим ваговим логістичним інструментом у формуванні строків та ціни постачання прянощів в Україну. Так, наприклад, та кількість контейнерів, яка не змогла розвантажитися в українських портах після 24 лютого була розвантажена в портах Румунії, Болгарії та навіть Туреччини. Це призвело до перевантаження даних портів і практично паралізувало їх роботу на декілька місяців (сюди також потратили контейнери зі спеціями). Тому для уникнення завантаження портів в Румунії, наприклад, навіть були впровадженні підвищенні штрафні санкції за затримку розвантаження контейнерів, введено додаткові збори для транзитних вантажів. У зв'язку з підвищеним попитом на автоперевезення з портів Румунії, Туреччини та Болгарії ставки автотранспорту зросли практично на 300 %. І це відбилося на кінцевій ціні продукції. Додаткові витрати на 1 контейнер досягали до 10 тис. доларів. Звичайно, що в такій ситуації найдешевші продукти (товари) подорожчали більше ніж на 100%.

Така ситуація протрималася приблизно до кінця літа 2022 року. Зрозуміло, що бізнес почав швидкими темпами шукати вихід з даного становища. І вихід був знайдений у вигляді застосування інших логістичних маршрутів через такі країни як Німеччина, Нідерланди та Польща: встановити нові відносини з новими партнерами в логістиці та перевести вантажі на нові маршрути зайняло майже пів року. При цьому шлях через Польщу виявився самим надійнішим, прогнозованим і найголовніше - набагато дешевшим.

Крім цього, з другої половини 2022 року стрімкими темпами почали падати ставки морського фрахту. Так, ставки на перевезення 40 футового контейнера з портів Китаю до портів Чорного моря у 2021 та початку 2022 років сягали до 15 тис. доларів за контейнер. Проте ставка морського фрахту за таким самим маршрутом у грудні 2022 року становила вже 1,8 тис. доларів (відбулось падіння фрахту майже у 10 разів). В цей же період ставки на автоперевезення з портів Румунії і Польщі також повернулись до воєнного рівня. Така позитивна ситуація

призвела до значного зниженні цін на ринку спецій та прянощів в Україні не зважаючи на стабільні, а іноді і на зростаючи ціни в країнах походження сировини.

Щодо другої складової, внутрішнього споживання прянощів в Україні, ситуація залишається більш складною. Здебільшого це пов'язано зі зменшенням населення в Україні (багато українців виїхали за кордон) та істотним скороченням виробничих потужностей підприємств харчової, медичної та косметичної промисловостей (вони були істотними споживачами прянощів як сировини). Поліпшення ситуації можна очікувати в країні лише після закінчення війни, нашої перемоги, коли населення України повернеться додому, а заводи відповідних промисловостей запрацюють на повну потужність.

Проте ринок прянощів в Україні може лихоманити і через зміну світового виробництва та споживання на ринках тих країн, які є базовими для торгівлі прянощами у світі. Коротко розглянемо ці тенденції за основними прянощами, які експортує Україна.

Так, в 2023 році ціни на *перець духмяний* зросли в останні місяці, оскільки пропозиція залишається нижчою за попит. Це зумовлено тим, що Ямайка, Гондурас і Гватемала абсолютно порожні, а Мексика відвантажує цю продукцію з обмеженими обсягами за преміальними цінами. Оскільки багато дерев постраждали від минулих ураганів, виробництво на майбутні сезони може залишатися значно нижчим від річного попиту. Не краща ситуація з *імбирем*: у Китаї 2022 року був поганий урожай, в Індія спостерігала зниження виробництва, у Нігерії був кращий урожай, ніж у Китаї та Індії, але через зростання попиту та проблеми з готівкою, обмінними курсами та відсотковими ставками ціни на нігерійський імбир зараз досить швидко зростають.

Також відсутня стабільність на ринку *мускатного горіху (булава)*: високий попит з боку Китаю спричинив останнім часом зростання цін. Очікується, що зростання цін продовжиться, особливо на мусках-сировину, що відповідають вимогам ЄС. Щодо *кардамону*, урожай в Гватемалі становив від 40 000 до 45 000 тонн [3]. Однак через надзвичайно низькі ціни в 4-му кварталі 2022 року найважливіші ринки споживання кардамону купували значно більші обсяги, ніж зазвичай. У той час очікувалося, що значна частина буде зберігатися та використовуватися імпортерами для спекуляцій, але насправді цей імпорт уже продавався на внутрішніх ринках. Споживання кардамону неухильно зростало в останні роки, і до списку покупців додалося більше країн. У той же час урожай в Індії був набагато меншим, а це створило більший попит на гватемальський кардамон. Через низькі ціни минулого року багато фермерів в Індії зрізали свої рослини та вирішили вирощувати інші культури. Крім того, останні місяці погодні умови були несприятливими. Схоже, ринок кардамону вступає в негативний цикл урожаю, який зазвичай триває 3-4 роки.

Ще гірша ситуація на ринку кмину: перехідних запасів індійського кмину більше немає. Новий урожай вже збирається, але він не дуже перспективний (несезонні дощі на початку березня завдали шкоди врожаю). В той же час

сирійський кмин вже розпроданий, а до нового врожаю ще кілька місяців. Очікується хороший урожай, якщо погода залишатиметься сприятливою, але враховуючи, що річне виробництво становить лише частку від того, що зазвичай виробляє Індія, це буде не більше ніж крапля в морі.

Не стабільно також на ринку гвоздики: завершено збір урожаю на Мадагаскарі та Коморських островах, але через проливні дощі в Індонезії та постійний попит з боку індонезійських сигаретних компаній зріс попит на цю продукцію.

Більш стабільна ситуація на ринку касії та куркуми. Так, вже розпочато збір нового врожаю касії в'єтнамської. Ціни знаходяться на привабливому рівні, частково завдяки нижчим ставкам фрахту. Не так багато новин про куркуму. Ринок стабільний і знаходиться на низькому рівні, однак залишається серйозним викликом придбання сировини, яка повністю відповідає законодавству ЄС [3].

Зовсім протилежна ситуація на ринку перцю чилі: збір нового урожаю в Індії йде повним ходом і обсяги надходять на абсолютно порожній ринок. Проте високий попит утримує ціни досить високими. Враховуючи світове споживання даного продукту перець чилі знову може бути дефіцитним упродовж сезону. В той же час на ринку перця звичайного очікується, що врожай у В'єтнамі та Бразилії буде досить хорошим, але ціни все одно будуть зростати.

І нарешті, улюбленець українців – часник: під урожай 2023 року висаджено приблизно на 5-10% менше в порівнянні з урожаєм 2022 року [3]. Ще кілька тижнів тому зимова погода була холодною. Це змусило спекулянтів вийти на ринок і підвищило ціни. Прогнози щодо нового врожаю робити ще рано, але якщо врожай буде високим, ціни, швидше за все, залишаться стабільними. В разі, якщо врожайність буде низькою (або навіть якщо будуть чутки про низьку врожайність), ціни можуть швидко зрости.

Отже, ринок прянощів у березень-квітень 2023 року можна класифікувати ключовим словом: невизначеність. Війна між Україною та росією все ще триває, ціни на енергоносії в ЄС та Україні все ще високі, процентні ставки продовжують зростати, спостерігається інфляція. Світовий обсяг виробництва основних прянощів також не стабільний через негативні погодні умови, а внутрішнє споживання в Україні за останній рік скоротилось. Позитиву на ринку додають лише вже нові встановлені логістичні маршрути, які утворилися за останній рік. Проте стає очевидно, що на фоні загальної ситуації на ринку прянощів в Україні доцільно створювати запаси прянощів за окремими її видами.

Література

1. Ринок прянощів в Україні – гектари невикористаних можливостей URL: <https://www.seeds.org.ua/rinok-pryanoshhiv-v-ukra%D1%97ni-gektari-nevikoristanix-mozhливостей/>
2. Виробництво спецій в Україні. URL: <https://tsvetaromat.com/virobnicztvo-speczij-v-ukrayini>
3. Moerman H., Berisa A., Linden R., Farinaux M. Hofstede K. Catz market report spices / seeds / dehydrated vegetables - WEEK 12, 2023 Available at: www.catz.nl